

ROAL – Kolding

23. januar 2019

”Sprog har afgørende betydning for senere læring i skolen. Desværre har en relativ stor gruppe af elever så svært ved at forstå og anvende sproget, at det medfører negative konsekvenser for deres udbytte af undervisningen i skolen. Dette skyldes ikke mindst den tætte sammenhæng mellem sprogforståelse og læseforståelse. Det er derfor vigtigt at opnå systematisk viden om sprog og læseforståelseskompetencer hos denne gruppe elever.”

Fra ”Elever med svage kompetencer i sprog og læseforståelse, 2019

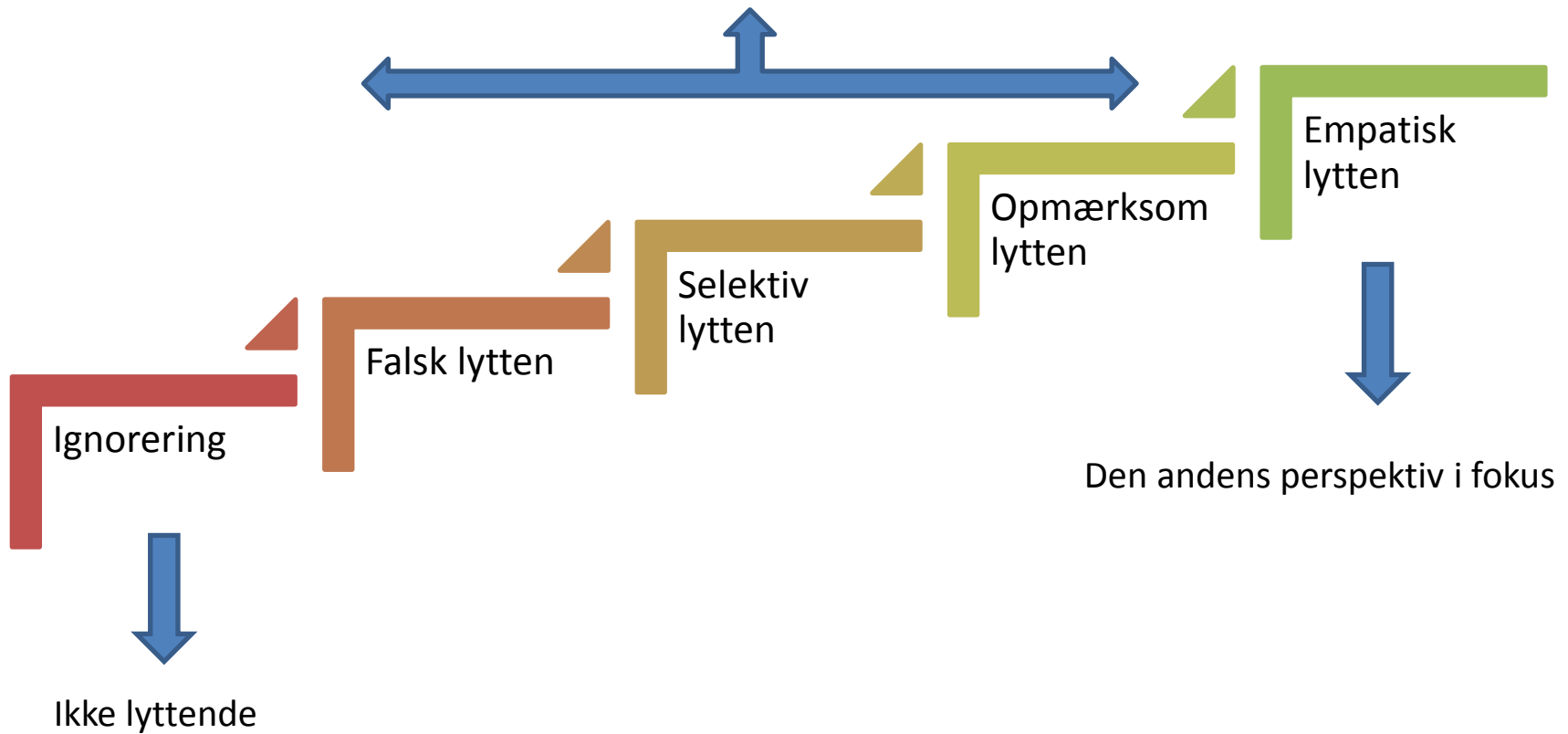
Ann-Cherie Thulstrup Læringskonsulent i
Undervisningsministeriet
ann-cherie.thulstrup@stukuvm.dk
Telefonnr.: 33925131

Det er lidt sjovt at vi bruger år på at lære at læse, skrive og tale, men ikke på at lytte sådan rigtig lytte til, hvad andre siger.

Tappers and listeners

Lyttetrappen

Eget referencesystem i fokus – egne værdier som udgangspunkt for lytning (spørgende i fokus)

Kilde: Borgmann og Ørbech, 2010

Faglighed tilegnes gennem sprog

Uddannelsesmæssig succes afhænger af, at eleverne er i stand til at forstå og udnytte uddannelsessproget.

Derfor skal der i undervisningen **arbejdes systematisk** med elevernes tilegnelse af fagsprog.

Faglæreren skal sætte **sproglige mål** og planlægge **sproglige aktiviteter** ift. alle fire færdigheder

Fire sproglige færdigheder:

Sprog	<i>Receptivt</i>	<i>Produktivt</i>
<i>Mundtligt</i>	Lytte	Samtale
<i>Skriftligt</i>	Læse	Skrive

Sproglige aktiviteter – hvor eleverne øver og lærer ord, sproghandlinger og tekster

Fra hverdagssprog til fagsprog

Hverdagssprog

Sproget bruges til at understøtte handlinger, personlige erfaringer

Fagsprog

Sproget skal være præcist, kunne systematisere og fastholde viden i faglige kategorier

"Ingen elever har fagsprog som modersmål" (fra Projekt Uddannelsesløft)

BYGGE BRO

Mål: at give alle elever sproglige forudsætninger for aktivt at kunne forstå og tilegne sig faglighed

Kapacitetsmodel

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kendetegn	Niveau 1 <i>Begyndende italesættelse og efterspørgsel</i>	Niveau 2 <i>Skolen begynder at sætte det i spil i praksis</i>	Niveau 3 <i>Skolen arbejder mere systematisk</i>	Niveau 4 <i>Skolen følger jævnlig op, samtaler om sprog er naturligt</i>	Niveau 5 <i>Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere</i>
<p>Sproglig udvikling</p> <p>"Succes i skolen handler i høj grad om at beherske sproget i de forskellige fag. Fagsprog kan være vanskeligt at tilegne sig. Det gælder ikke mindst for tosprogede elever, som skal lære det enkelte fags særegne sprog og ordforråd på et andet sprog end deres modersmål"</p>	<p>Skolen /faglæreren/ ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer hertil</p> <p>Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog</p> <p>Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål</p> <p>Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne</p> <p>Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere viden</p> <p>De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det</p> <p>Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed: Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?</p> <p>Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning</p>	<p>Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk rådsmøder, PLC og ledermøder</p> <p>Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der lærer på et andet sprog</p> <p>Faglærerne begynder at tale sammen om deres fags særlige ordforråd og teksttyper</p> <p>Faglærerne kan identificere de sproglige mål i deres fag</p> <p>Der er fokus på fagligt og færdigheds ordforråd i undervisningen</p> <p>Faglærerne efterspørger strategier til at gøre sproget som læringsmiddel tilgængeligt for elever</p>	<p>Sproglig udvikling er et gennemgående fokus i fagteams og på årgangsteams</p> <p>Skolens ledelse dagsordensætter, at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforråd og tekster</p> <p>Vejlederne er sat i spil i forhold til at understøtte lærernes kompetencer i sproglig udvikling</p> <p>Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforråd og begreber</p> <p>Faglærerne er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i faget, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper</p> <p>Der er igangsat aktionslæringsforløb omhandlende sproglig udvikling i fagene for nogle lærere</p> <p>Lærernes opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget</p> <p>De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.</p>	<p>Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive.</p> <p>Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, planlægger læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget.</p> <p>Læreren tilrettelægger sprogbrugssituationer og aktiviteter, der gradvist støtter, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som ledsagelse til handling. • Mundtlig rekonstruktion af aktiviteten i form af fx et referat. • Skriftlig rekonstruktion. • Læsning af fagtekst. <p>Teksttyper, der optræder i faget, øves med eleverne</p> <p>Faglærerne synliggør læseforståelsesstrategier og notatteknikker, der er relevante i faget</p>	<p>Integreret sprog- og faglæring</p> <p>Faglæreren afdækker, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser over, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derefter sproglige mål for elevernes læring</p> <p>Skriftligt sprog repræsenterer ikke kun kognitive strukturer, men skaber også nye kognitive tankebaner. Derfor giver læsefærdigheder nye kvaliteter til at tænke og behandle sprog i.</p> <p>Skolen har en sprog- og læsehandleplan, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling</p> <p>Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.</p> <p>Læremidler indkøbes og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling</p>

Niveau 1

Skolen
efterspørger viden
om sproglig
udvikling

Niveau 1 Begyndende italesættelse og efterspørgsel

Skolen /faglæreren /ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer hertil

Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog

Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål

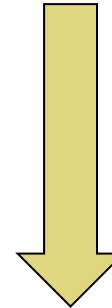
Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne

Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere (vise) viden

De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det

Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed: Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige resurser skal eleven benytte sig af?

Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kundskaber	Niveau 1 Begyndende italesættelse og efterspørgsel	Niveau 2 Skolen begynder at sætte det i spil i praksis	Niveau 3 Skolen arbejder mere systematisk	Niveau 4 Skolen følger jævnligt op, samtaler om sprog er naturligt	Niveau 5 Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere
Sproglig udvikling	Skolen /faglæreren/ ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer hertil	Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk rådsmøder, PLC og ledermøder	Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagene og på arrangementerne	Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring
"Success i skolen handler højst om at beherske sproget i de forskellige fag. Fagsprog kan være vanskeligt at lægne sig. Det gælder ikke mindst for fagsprogs elever, som skal lære det enkelte fags særegne sprog og ordforsråd på et andet sprog end deres modersmål"	Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog	Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der lærer på et andet sprog	Skolens ledelse dagordensætter at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforsråd og tekster	Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, samarbejder læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring
Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne	Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål	Faglæreren kan identificere de sproglige mål i deres fag	Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforsråd og begreber	Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der gradvis styrker, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling	Skriftligt sprog repræsenterer ikke kun kognitiv struktur, men skaber også tanker og behandle sprog i
Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere viden	Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed: Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige resurser skal eleven benytte sig af?	Faglæreren kan identificere de sproglige mål i deres fag	Faglæreren er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i fagene, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper	Skolen har en sprog- og sprogundervisningsplan, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling	Skolen har en sprog- og sprogundervisningsplan, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling
De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det	Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed: Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige resurser skal eleven benytte sig af?	Faglæreren efterspørger strategier til at gøre sproget som læringstilstand tilgængeligt for elever	Der er inddraget aktionslæring/forløb omhandlende sproglig udvikling i fagene for nogle lærere	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.
Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed: Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige resurser skal eleven benytte sig af?	Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning	Lærernes opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget	Lærernes opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget	Læreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring	Læreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring
		De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	Faglæreren styrker elevernes forståelsesstrategier og notatetnikker, der er relevante i faget	Faglæreren styrker elevernes forståelsesstrategier og notatetnikker, der er relevante i faget

Niveau 2

Skolen begynder at sætte sproglig udvikling i spil i praksis

Niveau 2 Skolen begynder at sætte sproglig udvikling i spil i praksis

Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk rådsmøder, PLC og ledermøder

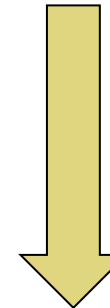
Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der lærer på et andet sprog

Faglærerne begynder at tale sammen om deres fags særlige ordforråd og teksttyper

Faglærerne kan identificere de sproglige mål i deres fag

Der er fokus på fagligt og færdighedsrelateret ordforråd i undervisningen

Faglærerne efterspørger strategier til at gøre sproget som læringsmiddel tilgængeligt for elever

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kundskaber	Niveau 1 Begyndende italesættelse og efterspørgsel	Niveau 2 Skolen begynder at sætte det i spil i praksis	Niveau 3 Skolen arbejder mere systematisk	Niveau 4 Skolen følger jævnligt op, samtaler om sprog og naturligt	Niveau 5 Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere
Sproglig udvikling	Skolen (faglærere/ledelsen) ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer her til.	Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk rådsmøder, PLC og ledermøder.	Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagene og på arrangementerne. Skolens ledelse dagordenssætter at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforråd og tekster.	Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive.	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring.
"Succes i skolen handler højst om at beherske sproget i de forskellige fag. Fagproget kan være vanskeligt at lægge sig til. Det gælder ikke mindst for fagsproget, som skal læses og forstås. Sprog og ordforråd på et andet sprog end det danske modersmål"	Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog.	Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der lærer på et andet sprog.	Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforråd og begreber.	Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, sætter faglæreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget.	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring.
Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål.	Der er ingen eller få strategier til at gøre sproget som læringsmiddel tilgængeligt for elever.	Faglærerne kan identificere de sproglige mål i deres fag.	Faglærerne er eksplícite i forhold til de teksttyper, der optræder i faget, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper.	Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der udvikler elevernes sproglige kompetencer.	Skolens kultur og sprog er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere.
Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne.	Faglæreren giver (taler) viden i stedet for at konstruere viden.	Der er fokus på fagligt og færdighedsrelateret ordforråd i undervisningen.	Der er ingen eller få strategier til at gøre sproget som læringsmiddel tilgængeligt for elever.	• Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som udgangspunkt til at læse og skrive i fagets sprog. • Mundtlig rekonstruktion af aktiviteter i form af fx et referat. • Skriftlig rekonstruktion. • Læsning af fagtekst.	Skolen har en sprog- og læringskultur, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling.
De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det.	Eleverne stilles ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?	Eleverne stilles ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?	Lærernes opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget.	• Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der udvikler elevernes sproglige kompetencer. • Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som udgangspunkt til at læse og skrive i fagets sprog. • Mundtlig rekonstruktion af aktiviteter i form af fx et referat. • Skriftlig rekonstruktion. • Læsning af fagtekst.	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.
Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning.	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	Faglærerne styrer og evaluerer undervisningen og notateteknikker, der er relevante i faget.	Lærerne indtæller og vurderer ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling.

Niveau 3

Skolen arbejder mere systematisk med elevernes sproglige udvikling

Niveau 3 Skolen arbejder mere systematisk med elevernes sproglige udvikling

Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagteams og på årgangsteams

Skolens ledelse dagsordenssætter, at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforråd og tekster

Vejlederne er sat i spil i forhold til at understøtte lærernes kompetencer i sproglig udvikling

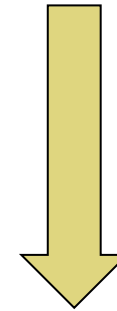
Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforråd og begreber

Faglærerne er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i faget, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper

Der er igangsat aktionslæringsforløb omhandlende sproglig udvikling i fagene for nogle lærere

Lærernes opmærksomhed er ikke kun er rettet mod indholdet, men også på sproget

De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kendetegn	Niveau 1 Begyndende italesættelse og efterspørgsel	Niveau 2 Skolen begynder at sætte det i spil i praksis	Niveau 3 Skolen arbejder mere systematisk	Niveau 4 Skolen følger jævnlig op, samtaler om sprog er naturligt	Niveau 5 Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere
Sproglig udvikling	Skolen (faglærere)/ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer her til.	Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk råds møder, PLC og ledermøder.	Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagteams og på årgangsteams. Skolens ledelse dagsordenssætter at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforråd og tekster.	Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive.	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring.
	Der er ikke tilstrækkeligt med sproglige elever, som skal læse og erklære fags særlige sprog og ordforråd på et andet sprog end deres modersmål.	Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der læser på et andet sprog.	Vejlederne er sat i spil i forhold til at understøtte lærernes kompetencer sproglig udvikling.	Imellem elevernes hverdags sprog og det fagsprog, eleverne skal lære, samarbejder læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdags sprog til fagsproget.	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring.
	Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål.	Faglærerne begynder at tale sammen om deres fags særlige ordforråd og teksttyper.	Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforråd og begreber.	Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der præcist somer, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling.	Sprogligt sprog repræsenterer ikke kun kognitive strukturer, men skaber også nye kognitive strukturer. Derfor giver lærerfærdigheder nye kvaliteter til at tænke og behandle sprog i.
	Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne.	Der er fokus på fagligt og fagligt ordforråd i undervisningen.	Faglærerne er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i faget, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper.	Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der præcist somer, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling.	Skolen har en sprog- og sprogundervisning, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling.
	Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere viden.	Faglærerne efterspørger strategier til at gøre sproget som betyngningsfuldt tilgængeligt for elever.	Der er igangsat aktionslæringsforløb omhandlende sproglig udvikling i fagene for nogle lærere.	• Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdags sprog som udgangspunkt til handling. • Mundtlig kommunikation af aktiviteter i form af fx et referat. • Skriftlig rekonstruktion. • Læsning af fagtekst.	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra bestemte tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.
	De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det.	Lærernes opmærksomhed er ikke kun er rettet mod indholdet, men også på sproget.	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	• Læringsmålsindsats og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling.	Læringsmålsindsats og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling.
	Eleverne stilles ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?				
	Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning.				

Niveau 4

Skolen følger
jævnligt op på
elevernes sprog og
samtaler om sprog
er naturligt

Never Fail to
Follow Up

Niveau 4 Skolen følger jævnligt op på elevernes sprog, og samtaler om sprog er naturligt

Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive.

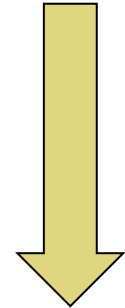
Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, planlægger læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget.

Læreren tilrettelægger sprogbrugssituationer og aktiviteter, der gradvist støtter, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling:

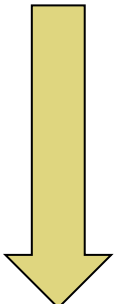
- Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som ledsagelse til handling.
- Mundtlig rekonstruktion af aktiviteten i form af fx et referat.
- Skriftlig rekonstruktion.
- Læsning af fagtekst.

Teksttyper, der optræder i faget, øves med eleverne

Faglærerne synliggør læseforståelsesstrategier og notatteknikker, der er relevante i faget

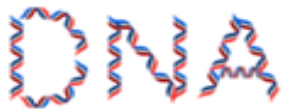

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kendetegn	Niveau 1 Begyndende italesættelse og efterspørgsel	Niveau 2 Skolen begynder at sætte det i spil i praksis	Niveau 3 Skolen arbejder mere systematisk	Niveau 4 Skolen følger jævnligt op, samtaler om sprog er naturligt	Niveau 5 Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere
Sproglig udvikling "Success i skolen handler højst om at beherske sproget i de forskellige fag. Fagsprog kan være vanskeligt at lægne sig. Det gælder ikke mindst for fagsprogs elever, som skal lære det enkelte fags særegne sprog og ordforråd på et andet sprog end deres modersmål"	Skolen (faglæreren/ledelsen) ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer her til. Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog Det er mest læreren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere viden De sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af? Der benyttes sjældent forståelsesfremmende skrivning	Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk råds møder, PLC og ledermøder Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der læser på et andet sprog Faglærerne begynder at tale sammen om deres fags særlige ordforråd og teksttyper Faglærerne kan identificere de sproglige mål i deres fag Der er fokus på fagligt og fagligt ordforråd i undervisningen Faglærerne efterspørger strategier til at gøre sproget som læringsmål tilgængeligt for elever	Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagene og på arrangementssætte Skolens ledelse dagordenssætter at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordforråd og tekster Vejledere er sat i spil i forhold til at understøtte lærernes kompetencer sproglig udvikling Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordforråd og begreber Faglærerne er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i faget, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper Der er genskabte aktionsmønstre/forløb omhandlende sproglig udvikling i fagene for nogle lærere Lærernes opmærksomhed er ikke kun er rettet mod indholdet, men også på sproget De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, planlægger læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget. Læreren tilrettelægger sprogbrugssituationer og aktiviteter, der gradvist støtter, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling • Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som ledsagelse til handling • Mundtlig rekonstruktion af aktiviteten i form af fx et referat. • Skriftlig rekonstruktion. • Læsning af fagtekst. Teksttyper, der optræder i faget, øves med eleverne Faglærerne synliggør læseforståelsesstrategier og notatteknikker, der er relevante i faget	Faglæreren afvikler, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser om, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derfor sproglige mål for elevernes læring Skriftlig sprogrepræsentation er ikke kun kognitiv struktur, men skaber også nye kognitive rammer. Derfor giver læseforståelse nye kvaliteter til at tænke og behandle sprog i. Skolen har en sprog- og læsestrategi, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrivne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv. Lærermiljøet indtænkes og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling

Niveau 5

Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur

Niveau 5
Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere

Integreret sprog- og faglæring

Faglæreren afdækker, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser over, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derefter sproglige mål for elevernes læring

Skriftligt sprog repræsenterer ikke kun kognitive strukturer, men skaber også nye kognitive tankebaner. Derfor giver læsefærdigheder nye kvaliteter til at tænke og behandle sprog i.

Skolen har en sprog- og læsehandleplan, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling

Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.

Læremidler indkøbes og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling

Emner/kapacitets-niveauer og overordnede kundskaber	Niveau 1 <i>Begyndende italesættelse og efterspørgsel</i>	Niveau 2 <i>Skolen begynder at sætte det i spil i praksis</i>	Niveau 3 <i>Skolen arbejder mere systematisk</i>	Niveau 4 <i>Skolen følger jævnligt op, samtaler om sprog er naturligt</i>	Niveau 5 <i>Sproglig udvikling er integreret i skolens kultur og hos skolens lærere</i>
Sproglig udvikling	Skolen (faglæreren/ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer her til	Skolen sætter fokus på sproglig udvikling i fagene gennem oplæg på pædagogisk råds møder, PLC og ledermøder	Sproglig udvikling er et gennemgående fokuspunkt i fagene og på arbejdsstems møder. Skolens ledelse dagordensætter at alle faglærere skal kunne undervise i deres fags sprog, ordførelse og tekster	Faglæreren tilrettelægger sin undervisning, så alle elever får mulighed for at være sprogligt aktive både i forhold til at læse, lytte, tale og skrive	Integreret sprog- og faglæring
"Success i skolen handler højst om at beherske sproget i de forskellige fag. Fagproget kan være vanskeligt at lægne sig. Det gælder ikke mindst for fagproget elever, som skal lære det enkelte fags særegne sprog og ordførelse på et andet sprog end deres modersmål"	Skolen (faglæreren/ledelsen ved, at det er vigtigt at arbejde med sproglig udvikling i fagene, men faglærerne har ikke de nødvendige kompetencer her til	Faglærerne har erkendt behovet for at yde sproglig støtte til elever, der læser på et andet sprog	Vejløderne er sat i spil i forhold til at understøtte lærernes kompetencer sproglig udvikling	Imellem elevernes hverdagsprog og det fagsprog, eleverne skal lære, bemærker læreren sin undervisning, således at der bygges bro fra elevernes hverdagsprog til fagsproget	Faglæreren afdækker, hvilket sprog eleverne har (evaluering), gør sig overvejelser over, hvilket sprog undervisningen kræver, og sætter derefter sproglige mål for elevernes læring
Det er mest læren, der taler og formidler. Eleverne kommer med begrænsede svar på spørgsmål	Der er ikke tilstrækkeligt med sproglig aktivitet i fagundervisningen, hvor eleverne kan øve deres fagsprog	Faglærerne begynder at tale sammen om deres fags særlige ordførelse og teksttyper	Faglæreren kan undervise i fagets sprog, ordførelse og begreber	Læreren tilrettelægger sprogsituationer og aktiviteter, der gradvis støtter, udbygger og konsoliderer elevernes sproglige udvikling	Skriftligt sprog repræsenterer ikke kun kognitive strukturer, men skaber også nye kognitive tankebaner. Derfor giver læsefærdigheder nye kvaliteter til at tænke og behandle sprog i.
Længere sammenhængende samtaler med alle elever er sjældne	Der er fokus på fagligt og fagligt ordførelse i undervisningen	Faglærerne kan identificere de sproglige mål i deres fag	Faglærerne er eksplicite i forhold til de teksttyper, der optræder i fagene, og hvordan eleverne kan læse og skrive i teksttyper	• Aktiviteter, hvor eleverne bruger deres hverdagsprog som ledsgange til handling • Mundtlig rekonstruktion af aktiviteten i form af fx et referat • Skriftlig rekonstruktion • Læsning af fagtekst	Skolen har en sprog- og læsehandleplan, som beskriver skolens tilgang til arbejdet med sproglig udvikling
Faglæreren gengiver (taler) viden i stedet for at konstruere viden	Der er ingen eller få sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det	Faglærerne efterspørg strategier til at gøre sproget som læringsmål tilgængeligt for elever	Der er ingen eller få sproglige krav (fx forklare, begrunde, gengive) er ikke tydelige for eleverne, så de selv kan gøre det	Læreren opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.
Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?	Eleverne støttes ikke i deres skriftlighed. Hvordan bygges en tekst op? Hvilke sproglige ressourcer skal eleven benytte sig af?	De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	Lærernes opmærksomhed er ikke kun rettet mod indholdet, men også på sproget	Skolen følger op på elevernes sproglige udvikling i fagene ud fra beskrevne tilgange, valg af vurderings- og testmetoder mv.	Lærermidler indkøbes og vurderes ud fra, om de har fokus på sproglig udvikling
Der hørentes sjældent forståelsesfremmende skrivning	Der hørentes sjældent forståelsesfremmende skrivning		De sproglige mål og de faglige mål understøtter hinanden.	Faglærerne styrer og evaluerer undervisningen og notatteknikker, der er relevante i faget	

Vi har en strategi for skolens arbejde med sproglig udvikling

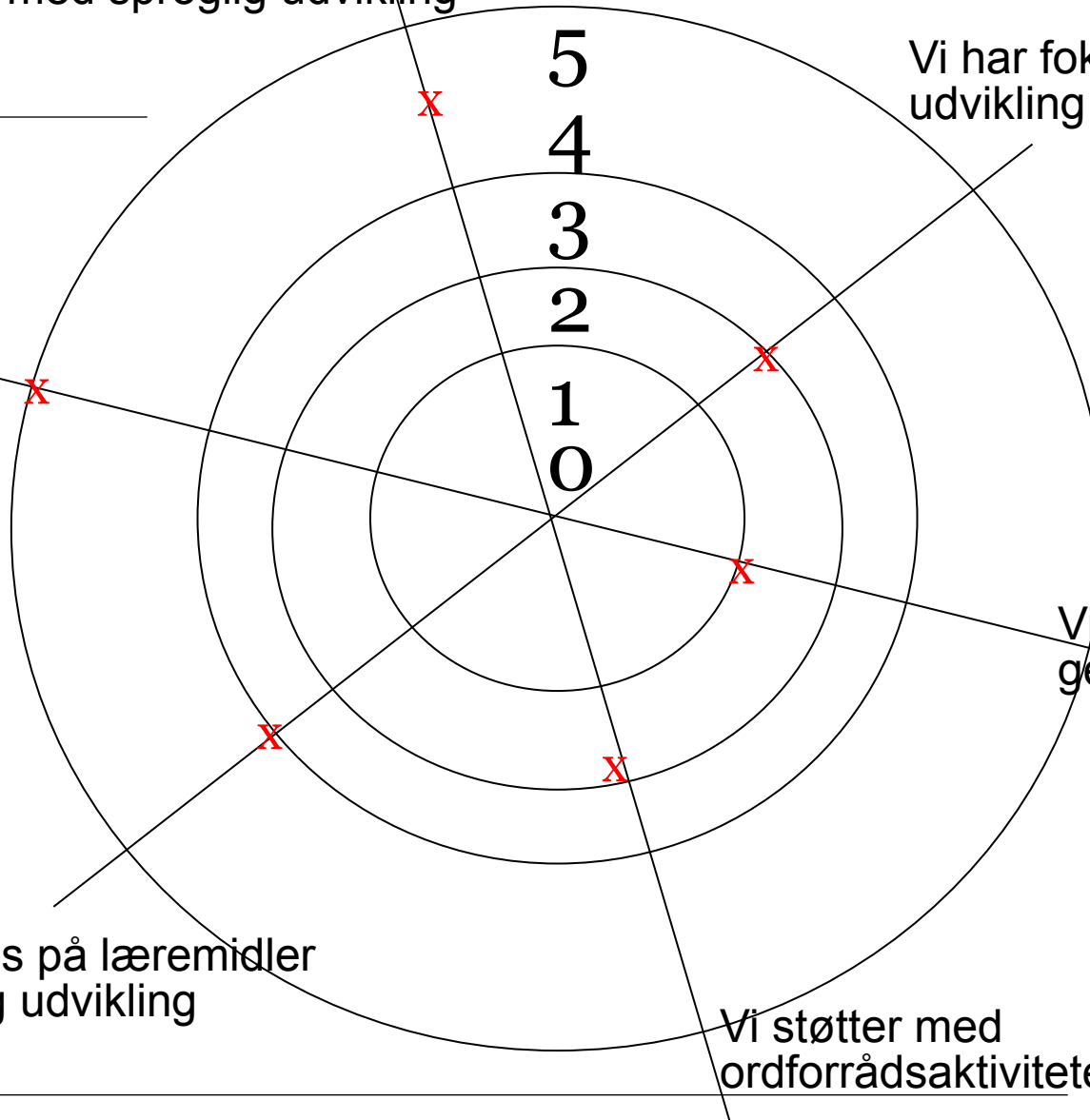
Vi har fokus på sproglig udvikling i alle fag

Vi støtter med IT og sproglig udvikling

Vi støtter med genre- og tekstarbejde

Vi har fokus på læremidler og sproglig udvikling

Vi støtter med ordforrådsaktiviteter

Vi har en strategi for skolens arbejde med sproglig udvikling

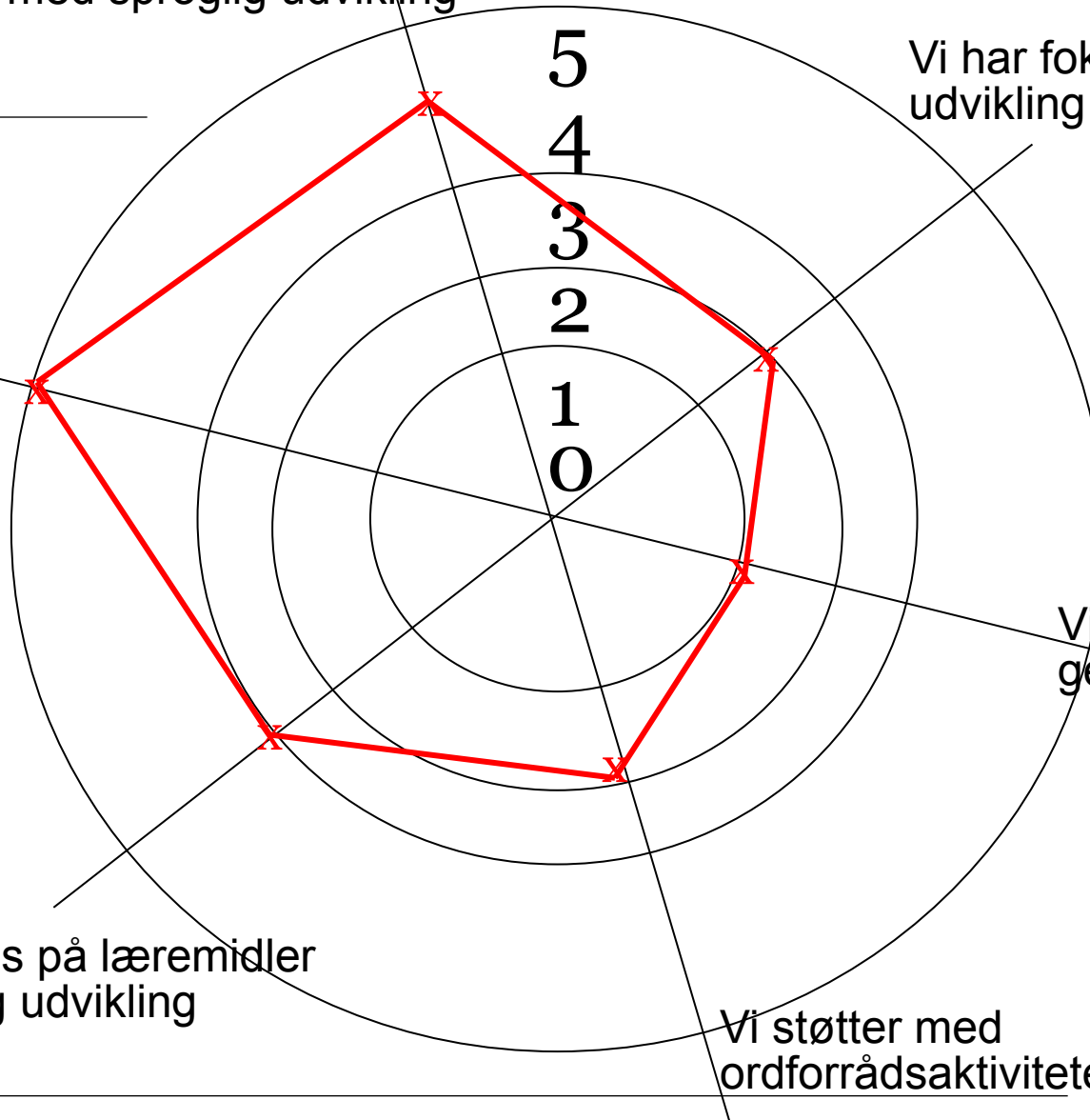
Vi har fokus på sproglig udvikling i alle fag

Vi støtter med IT og sproglig udvikling

Vi støtter med genre- og tekstarbejde

Vi har fokus på læremidler og sproglig udvikling

Vi støtter med ordforrådsaktiviteter

Vi har en strategi for skolens arbejde med sproglig udvikling

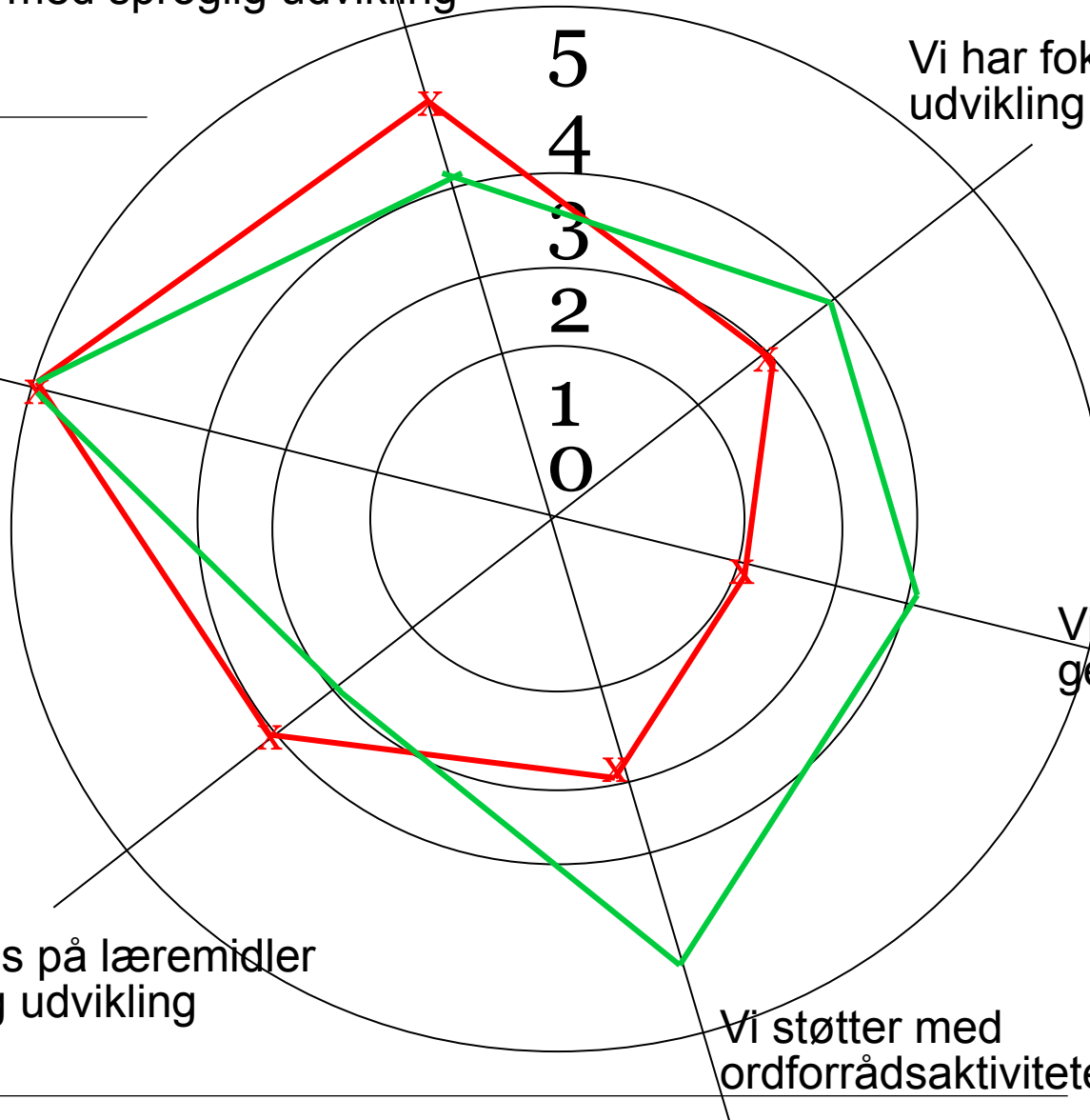
Vi har fokus på sproglig udvikling i alle fag

Vi støtter med IT og sproglig udvikling

Vi støtter med genre- og tekstarbejde

Vi har fokus på læremidler og sproglig udvikling

Vi støtter med ordforrådsaktiviteter

Følgende spørgsmål er vigtige at stille:

1. Hvilke sproglige krav stiller undervisningen?
(ordforråd – sproghandlinger – tekster)
2. Hvilket sprog har eleverne? Hvilket har de ikke?
3. Hvad skal eleverne derfor lære?
4. Hvordan skal eleverne øve/lære det?

Idéer og metoder til sproglige aktiviteter

FØR:

Forsøg, visualisering, film, konkrete objekter, konkrete erfaringer

Indledende klassesamtaler: Fx mindmap, brainstorm,

Præsentere de 15 mest relevante fag- og førfaglig ordforråd

Sorteringsøvelser (under/overbegreber, synonymymer, antonymer mv.)

Samtale hjemme med forældre som forberedelse – på dansk/andre sprog

Terningeøvelse med begrebskort

UNDER:

Dictogloss – Marginspørgsmål – Sorteringsopgaver – Tokolonne-notat –

Mindmap udvides – Tidslinjer – Referater – Ordlogbog

Modellering af fagtekst: fremhæve genretræk ved fagtekster

Informationskløftopgaver – Kategoriseringsøvelser – Ordkort

Quiz og byt med begrebsforklaringer

Strukturerede gruppe- og klassesamtaler (fx Cooperative learning) – Interviews

EFTER:

_____ Logbog - Quiz og byt – Hultekster – Krydsord – Referat – Mindmap genbesøges _____

Mundtlig fremlæggelse, Fagtekst skrives fælles eller individuelt

Inspirationsmateriale

Inspirationsmaterialet har til formål at inspirere faglærere til, hvordan sproglig udvikling kan tænkes ind i undervisningen

<http://www.emu.dk/modul/sproglig-udvikling-i-fagundervisningen>

Viden om

Figur1. Eksempler på et relativt langsom sprogstilegnelsen

Tidslinje fra start	Start	1 år				
Langsom sprogtiltagelse	Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4	Fase 5	
Hurtig sprogtiltagelse	Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4	Fase 5	

FRA HVERDAGSSPROG TIL FAGSPROG

Didaktiske metoder
understøtte tosprogede
elevers før-faglige
faglige ord

FAGSPECIFIKKE

Lava Industriel design
Renaissance

FØR-FAGLIGE ORD

interessant Analysere System Mater

HVERDAGSSPROG

Arbejde Spise Telefon Hvor er den?
Skal vi lege?

Koblet til relaterede ord

Gentagelser - møde ordene flere gange

Plakaten er udarbejdet af TrykCentrum Børneforlysningscenter for Undervisningsministeriet.
Plakaten er et af flere elementer i Videns Om sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever
og kan downloades på www.childresearch.au.dk og www.emu.dk

TRE EVIDENSBASEREDE METODER til undervisning af tosprogede

KOLLABORATIV LÆRING

SYSTEMATISK EKSPLICIT INSTRUKTION

Dét skal vi
Derfor skal vi
Sådan gør vi
Dér skal vi hen

Plakaten er udarbejdet af TrykCentrum Børneforlysningscenter for Undervisningsministeriet.
Plakaten er et af flere elementer i Videns Om sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever
og kan downloades på www.childresearch.au.dk og www.emu.dk

5 FASER I TILÆGNElsen AF ET NYT SPROG

Plakaten er udarbejdet af TrykCentrum Børneforlysningscenter for Undervisningsministeriet.
Plakaten er et af flere elementer i Videns Om sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever
og kan downloades på www.childresearch.au.dk og www.emu.dk

VID
EN
OM

SPROG- OG LÆSE- KOMPETENCER HOS TOSPROGEDE ELEVER

Udviklingsredskab til ledelsen

TRIN 1
Afdækning af
praksis

TRIN 2
Vurdering af
praksis

TRIN 3
Udvikling af
praksis

**Hvordan kan skolens ledelse påvirke
rammerne for udvikling af tosprogede
elevers sprog- og læsekompetencer?**

Forslag til samlet arbejds- proces på skolen:

- Skolens ledelse orienterer om processen og udpeger eventuelt en koordinator der koordinerer og tilrettelægger processen.
- Processen kan med fordel tænkes sammen med andre udviklingsprocesser på skolen der fokuserer på alle elevers sproglige udvikling eller læsetilegnelse.
- De tre trin kan gennemføres samlet på en pædagogisk dag eller separat på 2-3 møder.
- Skolens ledelse mødes for sig, og de enkelte teams (fx klasseteam, årgangsteam eller professionelle læringsfællesskaber) mødes for sig.
- Efter hvert trin deles refleksioner, perspektiver og aftaler på tværs af ledelse og de forskellige teams.
- Lav en skriftlig aftale om hvem der er ansvarlig for at gøre hvad, samt hvordan og hvornår I vil følge op på aftalerne.

Rammer og retning for arbejdet med sprogingdsatsen

Det øger børn og elevers læringsmuligheder, hvis de fagprofessionelle har en systematisk og eksplicit tilgang til sprogarbejdet. Ved at arbejde med konkrete læringsmål og have fokus på barnets og elevens progression styrkes sprogudviklingen. Med et systematisk fokus på sprogtiltag udvides hverdagssproget til samtidig at omfatte ordforråd, der er knyttet til læreplanstemaer, særlige fag og emner. Elever i skolen skal lære om sproget, og de skal lære ved hjælp af sproget. Alle undervisere er i denne sammenhæng sproglærere.

(fra Odense Kommunes sprogstrategi 2018-2021)

Hvorfor en sprogstrategi?

- Eleverne klarer sig ikke så godt som forventet
- Eleverne mangler forudsætninger for at kunne deltage i undervisningen

Sprogstrategi:

- Skolen har en systematik for sprogarbejdet og (*de tosprogede*) elevernes progression følges

.....sætter rammer og retning for arbejdet med sprogindsatsen på skolen/kommunen....

Forskningsbaserede anbefalinger til hvordan skolen kan understøtte sprog- og læseudviklingen

- Skolen har konkrete mål for de kompetencer som eleverne skal have, herunder mål for elevers sprog- og læsekompetencer
- Skolen har de nødvendige rammer for en løbende vurdering og tilpasning af indsatsen.
Det indebærer at lærere og pædagoger har adgang til relevante redskaber til løbende at teste og vurdere elevers faglige udvikling og til at iværksætte en ekstra indsats over for elever der ikke gør tilstrækkelige fremskridt
- Skolens undervisningsmiljø er præget af et såkaldt "growth mindset". Det indebærer at både medarbejdere og elever har en tro på at alle elever kan blive dygtigere ved at gøre en indsats, og at alle elever bliver mødt af høje forventninger
- Skolen inddrager elevernes forældre i deres barns læring, og konkretiserer hvordan forældrene kan bidrage til udviklingen af barnets sprog- og læsekompetencer

Opsamling

Overvej hvis I arbejder med en sprogstrategi:

- Bevidsthed om tosprogede særlige læringsvilkår
- Ledelsesfokus fx ved klassekonferencer og fælles møder
- Kompetencer hos det pædagogiske personale
- Fagudvalg – er sprog på dagsorden?
- Systematisk arbejde med sprog og læsning gavner alle elever
- Skal strategien følges op af handleplaner/milepælsplaner
- Skal der være en koordinator eller tovholder på strategiarbejdet

De undersøgte tre overordnede forskningsspørgsmål

Elever med svage kompetencer i sprog og læseforståelse

Forskningskortlægning af effektive indsatser,
risikofaktorer og sammenhænge
med anden læring

Udarbejdet af Dorthe Bleses, Charlotte Hvidman,
Søren Munkedal og Anders Højen
- for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

- 1) Hvilke indsatser støtter effektivt sprog- og læseforståelse i grundskolen blandt elever med svage sprogkompetencer og kan disse indsatser implementeres i den danske grundskole?
- 2) Hvilke faktorer øger risikoen for svage sprogkompetencer blandt elever i grundskolen?
- 3) Hvad er sammenhængen mellem svage sprogkompetencer og andre læringsområder blandt elever i grundskolen?

Kortlægningen viser...

...hvis en elev har sprogvanskeligheder, er der stor sandsynlighed for, at eleverne også vil have andre læringsudfordringer med for eksempel dansk eller matematik.

... for eksempel, at der er en tydelig sammenhæng mellem, hvor god man er til at tale og til at læse.

... også, at familien og barnets hjem spiller en vigtig rolle for barnets sprog. Lav kvalitet i samtaler og læring i barnets hjem har for eksempel en tydelig negativ betydning for barnets sprogkompetencer. Det gælder også for faktorer som familier med lav socio-økonomisk status.

Kortlægningen peger på en sammenhæng mellem dels tosprogethed og svage sprog- og læsekompetencer på andetsproget, dels lave sprogkompetencer inden skolestart og svage sprogkompetencer i skolen, især når det kommer til ordforråd.

Kortlægningen understreger

Forældre – høj som lav- skal prioriterer at tale og læse med deres barn hver dag.

Understøttende redskaber, hvor der arbejdes med redskaber til at støtte tilegnelsen af sprog og fagindhold f.eks. ved hjælp af grafiske illustrationer og konceptuelle kort.

Samarbejdsorienteret læring, hvor undervisningen er tilrettelagt, så en elev støtter en anden eller ved undervisning i grupper.

Sprogtræning, med forskellige typer af fokuserede undervisningsformer med sigte på de sproglige kompetencer som eksempel "direct instruction".

IT-understøttende, hvor der anvendes teknologi til at understøtte sprog- og læseforståelsen

Læringsstrategier, hvor der fokuseres på forskellige strategier til at understøtte læseforståelsen og indholdslæsning.

Boglæsning, med indsatser, der alle har fælles læsning som udgangspunkt.

Program for elevløft

- -Udviklingsforløb
- -Intensive læringsforløb
- -Løbende evaluering og feedback
- -Forældreinddragelse
- -Vidensopsamling – matematik
- Undervisningsdifferentiering – matematik
- Løbende evaluering - matematik

Tak for nu.

**Læringskonsulent Ann-Cherie
Thulstrup**

ann-cherie.thulstrup@stukuvvm.dk

Telefonnr.: 33925131